

ประเมินความเสี่ยงแบบ Check list

Check list เป็นเครื่องมือประเมินความเสี่ยง 1 ใน 6 เครื่องมือที่กล่าวถึงในมาตรฐาน ISO 14001 หรือ มอก 18001 เป็นวิธีประเมินความเสี่ยงและอันตรายจากการทำรายการ แหล่งข้อมูลที่เราจัดทำ Check list มาจากคำถาม จากมาตรฐาน กฎหมาย หรือการปฏิบัติที่ดี เทียบกับสิ่งองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอยู่ อาจจะเรียกว่าการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องจากการใช้ Check list จะเป็นส่วนที่ปรับปรุงให้มีการดำเนินการที่ดีขึ้น

ขั้นตอนการทำ Check list

1. เลือกกระบวนการที่จะดำเนินการพร้อมกับกำหนดวัตถุประสงค์/ผลิตภัณฑ์ เครื่องจักร อุปกรณ์ และวิธีปฏิบัติงานที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าว เพื่อกำหนดส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ครบถ้วน ตามกระบวนการดำเนินงานขององค์กร

ตัวอย่าง

กระบวนการ	วัตถุประสงค์/ผลิตภัณฑ์	เครื่องจักร/อุปกรณ์	วิธีปฏิบัติที่สำคัญ
การรับน้ำมันเตา	น้ำมันเตา	-รถ Tank Car -ถังน้ำมันเตา -ปั๊มปี, วาล์ว, ท่อ	วิธีปฏิบัติงานรับน้ำมันเตา

2. เมื่อแจกแจงได้ครบทุกกระบวนการแล้ว ให้ทำการสรุปข้อมูลสำคัญของวัตถุประสงค์ที่ใช้ในแต่ละตัว เพื่อทราบคุณสมบัติและมาตรการควบคุมที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปกำหนดเป็นคำถามใน Check list ต่อไป

ตัวอย่าง

ชนิดที่	วัตถุประสงค์/ผลิตภัณฑ์	คุณสมบัติที่สำคัญ	ผลกระทบ	มาตรการควบคุม
1	น้ำมันเตา เกรด C	-เป็นเชื้อเพลิง "ชนิดไม่หนักแล้วอันตราย" ตามกฎหมาย -คู่มือละเอียดใน Material Safety Data Sheet of	เสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย	1. ดำเนินตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง "การป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการเพื่อความปลอดภัยในการทำงานสำหรับลูกจ้าง" และกฎหมายเรื่องการสร้างที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิง เช่น - สถานที่ Unloading ต้องห่างจากส่วนกิจ

ชนิดที่	วัตถุดิบ/ผลิตภัณฑ์	คุณสมบัติที่สำคัญ	ผลกระทบ	มาตรการควบคุม
		Fuel Oil C (MSDS)		กรรมอื่นโดยรอบรัศมี 8 ม. - ต้องจัดทำป้าย “วัตถุระเบิดห้ามสูบบุหรี่” หรือ “วัตถุไวไฟห้ามสูบบุหรี่” - ที่เก็บวัตถุไวไฟต้องจัดให้มีถังดับเพลิงมือถือชนิด 20-B ไม่น้อยกว่า 1 เครื่อง และอยู่ห่างไม่น้อยกว่า 8 ม. และไม่เกิน 24 ม. 2.มาตรการความปลอดภัยตาม MSDS 3.กำหนด Work Instruction ในการรับ/ขนถ่าย 4.จัดฝึกอบรมวิธีการรับ/ขนถ่าย 5.มีแผนฉุกเฉินกรณีน้ำมันรั่ว/ไฟไหม้

3. สรุปข้อมูลสำคัญของเครื่องจักร/อุปกรณ์หลักๆ เพื่อทราบถึงมาตรฐานอุบัติเหตุ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากเครื่องเหล่านี้ และนำมากำหนดเป็นคำถามใน Check list ต่อไป

ตัวอย่าง

เครื่องจักร/อุปกรณ์	วัตถุประสงค์การใช้งาน	มาตรฐาน	ผลกระทบ
Tank Car	เพื่อใช้ในการขนถ่าย Fuel Oil	ตามประกาศกรมโยธาธิการ เช่น ต้องผ่านการตรวจสอบและอนุญาต ตั้งอยู่ในสภาพดีและคงทน	-เกิดการรั่วไหล -เกิดการเฉี่ยวชน -เกิดไฟไหม้/ระเบิด
Fuel Oil Tank	เพื่อใช้เก็บ Fuel Oil	ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง “การป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการเพื่อความปลอดภัยในการทำงานสำหรับลูกจ้าง” และกฎหมายเรื่องการสร้างที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิง	-เกิดการรั่วไหล -บรรจุเกินปริมาณความจุ -ถังถูกกัดกร่อนจนผุ

4. สรุปข้อกำหนดสำคัญในวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ถ้าขาดวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้อง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลกระทบ
การขนถ่าย 1. จอดรถเข้าที่ ดับเครื่อง ดึงเบรคมือ	รถต้องคงที่ปลอดภัยก่อนขนถ่าย	เกิดรถไหลขณะขนถ่าย
2. ตรวจสอบหมายเลข สภาพซีล ก่อนเบรคซีล	เพื่อควบคุมความถูกต้องของสินค้า และการซีล	เกิดแรงดันในท่อส่งเนื่องจาก ตำแหน่งวาล์วไม่ถูกต้อง
3. ตรวจสอบระดับ Fuel Oil ในแต่ละช่อง	ตรวจสอบปริมาณที่กำลังบรรจุ	เกิดการล้นถัง
4. ตรวจสอบความพร้อมของถังรับ ท่อรับ ตำแหน่งเปิด-ปิดวาล์ว	เพื่อยืนยันถังว่าพร้อมรับการบรรจุ	Fuel Oil รั่วไหลออกสู่สิ่งแวดล้อม

5. สรุปรายการ Check list จากข้อมูลในข้อ 2, 3, 4 แล้วกำหนดเป็น Checklist เพื่อใช้ในการตรวจสอบสถานการณ์ปัจจุบันของหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่ว่าเป็นไปตามรายการหรือไม่

ตัวอย่าง

รายการการตรวจสอบ	ผลการตรวจสอบ		หมายเหตุ
	มี	ไม่มี	
รายการตรวจสอบที่เกี่ยวกับวัตถุติด/ผลิตภัณฑ์			
1. Fuel Oil			
-มีการกำหนดเขตควบคุมหรือไม่		√	
-มีป้ายชี้บ่งว่าเป็นสถานที่รับสารไวไฟ หรือห้ามสูบบุหรี่หรือไม่	√		
-มีข้อมูล MSDS หรือไม่	√		
-มี Work Instruction ในการรับ/ขนถ่ายหรือไม่		√	
-มีการฝึกอบรมวิธีการขน/ถ่าย และ ช่อมแดนฉุกเฉินหรือไม่		√	
-มีถังดับเพลิงมือถือชนิด 20-B ไม่น้อยกว่า 1 เครื่องหรือไม่	√		
รายการตรวจสอบที่เกี่ยวกับเครื่องจักร/อุปกรณ์			
-Tank Car ได้รับการตรวจสอบ/อนุญาตตามกฎหมายหรือไม่	√		ตรวจโดยกรมโยธาธิการ
-ถัง Fuel Oil ได้รับการออกแบบเพื่อป้องกันการบรรจุเกินหรือไม่	√		
-ถัง Fuel Oil ได้รับการออกแบบเพื่อป้องกันการเกิดแรงดันสูง/ต่ำเกินไปหรือไม่	√		
-มีการตรวจสอบสภาพถังหรือไม่	√		

6. นำ Checklist ในข้อ 5 ไปใช้ในการตรวจสอบสถานะปัจจุบันภายในองค์กรแล้วในส่วนที่ไม่มีหรือไม่ปฏิบัติ จะถูกนำไปเป็นหัวข้อในการประเมินความเสี่ยงภัยต่อไป โดยกำหนดเกณฑ์ โอกาสที่จะเกิด และความรุนแรง

ตามระเบียบกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- การจัดระดับโอกาสเกิดของเหตุการณ์ต่างๆ

- 1 = มีโอกาสเกิดได้ยาก เช่น ไม่เคยเกิดเลยในช่วง 10 ปีขึ้นไป
- 2 = มีโอกาสในการเกิดน้อยเช่น 1 ครั้งในช่วง 5-10 ปี
- 3 = มีโอกาสในการเกิดปานกลาง เช่น 1 ครั้งในช่วง 1-5 ปี
- 4 = มีโอกาสในการเกิดสูง เช่น มากกว่า 1 ครั้งในช่วง 1 ปี

- การจัดระดับความรุนแรงของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน สิ่งแวดล้อม และทรัพย์สิน

ความรุนแรง	ต่อบุคคล	ต่อชุมชน	ต่อสิ่งแวดล้อม	ต่อทรัพย์สิน
1 = เล็กน้อย	บาดเจ็บเล็กน้อยในระดับปฐมพยาบาล	มีผลกระทบเล็กน้อย	สามารถควบคุมหรือแก้ไขได้	น้อยมากหรือไม่เสียหายเลย
2 = ปานกลาง	บาดเจ็บที่ต้องได้รับการรักษาทางการแพทย์	สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาสั้น	สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาสั้น	สามารถดำเนินการผลิตต่อได้
3 = สูง	บาดเจ็บหรือเจ็บป่วยที่รุนแรง	ต้องใช้เวลาในการแก้ไข	ต้องใช้เวลาในการแก้ไข	ต้องหยุดการผลิตในบางส่วน
4 = สูงมาก	ทุพพลภาพหรือเสียชีวิต	รุนแรงเป็นบริเวณกว้างหรือหน่วยงานของรัฐต้องเข้ามาดำเนินการแก้ไข	รุนแรงต้องใช้ทรัพยากรและเวลานานในการแก้ไข	ต้องหยุดการผลิตทั้งหมด

เมื่อจัดระดับความรุนแรงข้างต้นแล้วนำผลที่ได้มาคูณกัน จะได้ผลลัพธ์ของการประเมินความเสี่ยงในเรื่องนั้นๆ

ระดับความเสี่ยงถูกจัดเป็น 4 ระดับ ดังรายละเอียด

- ระดับ 1-2 = ความเสี่ยงเล็กน้อย
- ระดับ 3-6 = ความเสี่ยงมียอมรับได้ต้องมีการทบทวนมาตรการควบคุม
- ระดับ 8-9 = ความเสี่ยงสูง ต้องมีการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยง
- ระดับ 12-16 = ความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้ ต้องหยุดกิจการและปรับปรุงแก้ไขก่อน

ผลการชี้บ่งอันตรายและการประเมินความเสี่ยงด้วยวิธี Check List

ผลการทำ Check List	อันตรายหรือผลที่เกิดขึ้นตามมา	มาตรการป้องกันควบคุมอันตราย	ข้อเสนอแนะ	การประเมินความเสี่ยง			
				โอกาส	ความรุนแรง	ผลลัพธ์	ระดับความเสี่ยง
1. ไม่มีพื้นที่รอบสถานที่รับ Fuel Oil	ไม่สามารถควบคุมการแพร่กระจายเมื่อเกิดการรั่วไหล	ออกแบบก่อสร้างพื้นที่รองรับให้สามารถรองรับ Fuel Oil พร้อมอุปกรณ์สำหรับ Recover	เพิ่มมาตรการภาวะฉุกเฉินกรณีเกิดการรั่วไหล	1	4	4	2
2. ไม่มี Work Instruction สำหรับขั้นตอนการรับ Fuel Oil และแผนภาวะฉุกเฉิน	พนักงานไม่ทราบขั้นตอนที่ถูกต้องทั้งในการรับ Fuel Oil และแก้ไขในภาวะฉุกเฉิน	จัดทำ Work Instruction	ฝึกอบรมพนักงาน	1	4	4	2

วิธีการประเมินความเสี่ยงด้วย Check list มีข้อดีคือเปรียบเทียบกับกฎหมายและมาตรฐานได้ชัดเจน มีความง่ายสะดวกในการประเมิน สามารถตรวจสอบย้อนหลัง ข้อมูลมาจากไหน ครบถ้วนหรือไม่ แต่ข้อเสียคือในการประเมินจะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เฉพาะด้าน โดยเฉพาะการรู้เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับกิจการนั้น